

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av 47 § upphovsrättslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att ordalydelsen i upphovsrättslagen ändras så att rätten till ersättning för utövande konstnärer och fonogramproducenter uttryckligen fastställs i lagen även i fråga om sådana fall när fonogram används indirekt vid offentliga framföranden. Rätten till ersättning utsträcker sig både till användningen av fonogram vid direkta offentliga framföranden t.ex. i diskotek

och skivautomater och vid indirekta framföranden såsom i situationer då det offentliga framförandet sker t.ex. genom förmedling av radio- eller televisionsmottagare i kaféer, restauranger eller hotell eller andra motsvarande lokaler.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläget och de förslagna ändringarna

1.1. Nuläget

Stadgandena om rättigheterna för utövande konstnärer och fonogramproducenter ingår i upphovsrättslagens (404/61) 5 kapitel, där det stadgas om vissa rättigheter som står upphovsrätten nära, dvs. upphovsrätten närstående rättigheter.

Enligt 45 § upphovsrättslagen får ett framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk inte utan den utövande konstnärens samtycke tas upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges och inte heller göras tillgängligt för allmänheten genom radio eller television eller genom direkt överföring. Ett framförande som har tagits upp på en anordning får inte kopieras eller spridas till allmänheten utan konstnärens samtycke. Enligt lagens 46 § får en grammofonskiva eller annan anordning på vilken ljud har tagits upp inte utan producentens samtycke kopieras eller spridas till allmänheten. Rättigheternas giltighetstid för såväl utövande

konstnärer som fonogramproducenter är 50 år räknat från det år då framförandet, upptagningen, utgivningen eller offentliggörandet ägde rum.

Utövande konstnärer och fonogramproducenter har inte rätt att bestämma om användningen av inspelade framföranden eller ett fonogram i en radio- eller televisionsutsändning eller vid något annat offentligt framförande. Enligt 47 § upphovsrättslagen har konstnärer och producenter dock rätt till ersättning för sådan användning av fonogram.

Rätten till ersättning för utövande konstnärer och fonogramproducenter för att fonogram används i radio- och televisionsutsändningar togs in i lagen år 1961 när den nuvarande upphovsrättslagen stiftades. Genom en lagändring (34/91) år 1991 utsträcktes ersättningsrätten till att gälla också annan offentlig användning än den som sker i radio- och televisionsutsändningar. Enligt de stadganden som gavs år 1991 gällde rätten till ersättning sådana offentliga framföranden som sker i förtjänstsyfte.

Internationella bestämmelser om ersättningsrätten ingår i artikel 12 i den interna-

tionella konventionen av 1961 om skydd för utövande konstnärer, framställande av fonogram samt radioföretag (FördrS 56/83), nedan Romkonventionen. Enligt artikeln skall den som använder fonogram i ersättning utbetala ett skäligen engångsbelopp till de utövande konstnärerna eller till fonogramframställarna eller till båda, om fonogram som utgivits i kommersiellt syfte eller mångfaldigat exemplar av sådant fonogram används direkt för radioutsändning eller för offentlig återgivning. De stater som anslutit sig till konventionen kan göra reservationer mot den ersättningsrätt som anges i artikel 12 i konventionen. När Finland anslöt sig till konventionen år 1983 gjorde Finland i fråga om artikel 12 bl.a. en reservation genom vilken ersättningsrätten begränsades att gälla endast radio- och televisionsutsändningar. Reservationen omnämns i 2 § 3 punkten i förordningen om bringande i kraft av Romkonventionen (795/83). Efter det att ersättningsrätten hade utvidgats genom en lagändring år 1991, ändrades år 1994 den reservation som Finland hade gjort och i förordningen gjordes motsvarande ändring (92/94).

Inom Europeiska unionen har bestämmelserna om rättigheter för utövande konstnärer och fonogramproducenter förenhetligats genom rådets direktiv 92/100/EEG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter, nedan uthyrningsdirektivet. Enligt bestämmelsen i artikel 8.2 i uthyrningsdirektivet skall medlemsstaterna "föreskriva rätt till en enda skälig ersättning från användaren när ett fonogram som har utgivits i kommersiellt syfte används i original eller kopia för trådlös utsändning eller eljest för återgivning för allmänheten".

Den ersättningsrätt som anges i artikel 12 i Romkonventionen gäller endast direkt användning av fonogram. I artikel 8.2 i uthyrningsdirektivet förutsätts inte att användningen av fonogrammet skall ske direkt.

De ändringar som föranleddes av uthyrningsdirektivet gjordes i den finska upphovsrättslagen genom en lag som trädde i kraft den 1 maj 1995 (446/95). Härvid gjordes endast en ändring i sak i lagens 47 § 1 mom. I bestämmelsen i artikel 8.2 i direktivet har ersättningsrätten inte begränsats till verksamhet som sker i förtjänstsyfte och stadgandet ändrades därför endast genom att förutsättningen gällande förtjänstsyfte ströks.

Till övriga delar ansågs stadgandet motsvara kraven i direktivet.

De ersättningar som med stöd av 47 § upphovsrättslagen skall betalas för användningen av fonogram uppbärs för de utövande konstnärernas och fonogramproducenternas del av Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, nedan Gramex. Gramex förhandlar och avtalar om storleken på ersättningarna med fonogramanvändarna och de organisationer som företräder fonogramanvändarna, uppbär ersättningarna och betalar dem vidare till dem som är berättigade till ersättningar.

Efter det att lagändringen trädde i kraft har det i praktiken uppstått osäkerhet om huruvida ersättningsrätten enligt 47 § upphovsrättslagen förutom direkt användning av fonogram också gäller situationer då användningen av fonogrammet sker indirekt. Indirekt användning är sådana framföranden där man t.ex. med hjälp av radio- och televisionsmottagare återger framföranden till allmänheten med fonogram som använts i en utsändning.

Frågan om hur lagen skall tolkas har behandlats i två utlåtanden av upphovsrättsrådet i december 1995. Detaljhandelns centralförbund rf hade bett rådet ge ett utlåtande om hur upphovsrättslagens 47 § skall tolkas när det gäller återgivning av radioutsändningar i detaljhandelsutrymmen. Majoriteten i upphovsrättsrådet intog ståndpunkten att någon ny ersättning inte behöver betalas särskilt för offentligt framförande av en radioutsändning och ansåg att återgivning av radioutsändningar i detaljhandelsutrymmen inte omfattas av den ersättningskyldighet som stadgas i 47 § upphovsrättslagen. I ett annat fall hade Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry bett om ett utlåtande av rådet när det gäller frågan om Gramex har rätt att debitera frisörsalonger, affärer, bussar m.fl. för att det i nämnda platser är möjligt att lyssna på radioutsändningar där det används skyddade fonogram. Rådet intog motsvarande ståndpunkt i denna fråga.

Samtidigt i december 1995 gavs en skiljedom i ett ärende som gällde ersättningens storlek mellan Gramex och en finsk hotell- och restaurangkedja. Skiljemännen intog i detta ärende motsatt ståndpunkt än upphovsrättsrådet till ersättningskyldigheten för indirekt användning av fonogram i ovan nämnda fall och ansåg att fonogramproducenterna och de utövande konstnärerna har rätt till

ersättning också på basis av indirekt användning av fonogram vid offentligt framförande redan från det att lagändringen 1991 trädde i kraft dvs. den 16 januari 1991.

Regeringen anser att kravet i direktivet om ersättning också i fråga om indirekt användning bör anses klart. Under beredningen av direktivet fanns orden "direkt eller indirekt" med i den punkt som gäller användningen av fonogram i bestämmelsen om ersättningsrätt. De ströks dock i förslaget, eftersom medlemsstaterna ansåg det onödigt att dessa användningssätt omnämns särskilt.

Direktören för XV huvudavdelningen vid Europeiska kommissionen riktade i november 1995 ett brev till direktören för europeiska ärenden vid den internationella organisationen för fonogramproducenter IFPI, i vilket denna fråga behandlades. I brevet bekräftar direktör John F. Mogg att kommissionens uppfattning är att den rätt till skälig ersättning som ingår i artikel 8.2 i uthyrningsdirektivet täcker direkt och indirekt användning av fonogram för rundradiering och offentligt återgivande.

Det må nämnas att det även i danska regeringens proposition (Lovforslag nr. L 119, Folketinget 1994—95, s. 90), som innehåller ändringar av upphovsrättslagen i enlighet med uthyrningsdirektivet, i motiveringen till stadgandet om ersättningsrätten för utövande konstnärer och fonogramproducenter uttryckligen konstateras att den ersättningsrätt som anges i uthyrningsdirektivet också gäller situationer där användningen av fonogrammen inte sker direkt. I propositionen förklaras att uttrycket "andra offentliga framföranden" i stadgandet inte enbart omfattar framföranden direkt från fonogram utan också framförande av radio- och televisionutsändningar som innehåller fonogram. Danmark hade deltagit i beredningen av direktivet under åren 1991—92.

1.2. De föreslagna ändringarna

Ordalydelsen i 47 § 1 mom. upphovsrättslagen står inte i strid med bestämmelsen i artikel 8.2 i uthyrningsdirektivet. Ordalydelsen i lagen är följande: "Om en anordning som avses i 46 § inom där angiven tid används vid radio- eller televisionutsändningar eller vid något annat offentligt framförande, skall ersättning betalas till producenten

och till den utövande konstnär vars framförande har tagits upp på anordningen."

Regeringen anser dock att det är skäl att foga ett tillägg till lagen för att klarlägga ersättningsrätten för utövande konstnärer och fonogramproducenter och ersättningsskyldigheten för fonogramanvändare. Genom ändringen elimineras möjligheten till olika tolkningar.

I propositionen föreslås att 47 § 1 mom. upphovsrättslagen skall ändras genom att orden "direkt eller indirekt" fogas till stadgandet. Genom ändringen fastslås uttryckligen att ersättningen också gäller sådana situationer där användningen av fonogram vid offentligt framförande sker indirekt. Ersättningsrätten utsträcks förutom till den direkta användning som sker i t.ex. diskotek och skivautomater även till alla de situationer där framföranden som finns på skyddade fonogram återges till allmänheten med hjälp av exempelvis radio- eller televisionsmottagare i kaféer, restauranger, hotell, frisörsalonger, damfriseringar, bussar eller på andra motsvarande ställen.

Avsikten är inte att i propositionen gå in på de grunder som inverkar på ersättningarnas storlek. Storleken på ersättningarna avtalas mellan den organisation som representerar konstnärerna och producenterna å ena sidan och förbrukarna av skyddade fonogram å andra sidan. Ersättningens storlek bör stå i rätt proportion till den nytta som förbrukaren erhåller av att han utnyttjar fonogrammen. Ersättningen bör utgöra full ersättning för användningen, den eventuella inverkan på konsumtionen och andra liknande faktorer. Då parterna avtalar om ersättningen har de full avtalsfrihet. Faktorer som inverkar på priset per enhet och den totala ersättningen är bl.a. musikens betydelse i det sammanhang den utnyttjas och andra relevanta faktorer som inverkar på användningens effektivitet eller omfattning.

Om parterna inte når avtal om ersättningen, kan de föra ärendet till avgörande genom skiljeförfarande eller vid allmän domstol enligt 54 § upphovsrättslagen. Om det finns en normal ersättningsnivå som avtalats i ett annat sammanhang och gäller motsvarande användning är det motiverat att denna används som grund vid fastställandet av ersättningens storlek. Ersättningarna bör utgöra full ersättning för mottagarna för att deras insats utnyttjas i olika sammanhang.

2. Propositionens verkningar i fråga om organisation och ekonomi

Propositionen har inga organisatoriska verkningar och inga verkningar på statens eller kommunernas ekonomi. Den föreslagna lagändringen fastslår att utövande konstnärer och fonogramproducenter har rätt till ersättning också i sådana fall då användningen av ett fonogram vid ett offentligt framförande sker indirekt.

De utövande konstnärernas och fonogramproducenternas rätt till ersättning för att fonogrammen används övervakas i Finland av Upphovsrättsföreningen för utövande artister och ljudupptagningsproducenter Gramex. Avtal om storleken på ersättningarna för indirekt användning av fonogram träffas mellan fonogramanvändarna och den organisation som övervakar ersättningsrätten. Enligt en uppskattning som undervisningsministeriet fått beräknas det sammanlagda beloppet av sådana ersättningar vara mindre än 1 miljon mark per år.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid undervisningsministeriet. Den av undervisningsministeriet tillsatta upphovsrättskommissionen har utgående från utkastet till regeringsproposition berett de viktigaste organisationer som representerar företag som använder indirekta offentliga framföranden av

fonogram samt den organisation som företräder rättssinnehavarna tillfälle att bli hörda. Skriftliga utlåtanden i frågan har inlämnats till undervisningsministeriet av Upphovsrättsföreningen för utövande artister och ljudupptagningsproducenter Gramex rf, Hotelli- ja ravintolaneuvosto ry, Hotell-, restaurang- och kaféföretagarförbundet, Handelsn centralförbund, Linja-autoliitto, Suomen Käher- täjälitto ry och Företagarna i Finland rf. Gramex har i sitt utlåtande förordat propositionen medan de organisationer som representerar fonogramanvändarna har riktat kritik mot den.

Undervisningsministeriet har utrett tillämpningen av bestämmelsen i artikel 8.2 i uthyrningsdirektivet samt innehållet av bestämmelserna i den nationella lagstiftningen i andra medlemsstater inom Europeiska unionen. Rätten till ersättning för även indirekt bruk av fonogram har godkänts i Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Spanien, Sverige, Tyskland och Österrike. I Nederländerna och Portugal är frågan fortfarande öppen. Storbritannien har en lösning som avviker från den i övriga medlemsstater inom Europeiska unionen.

4. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 47 § upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 47 § 1 mom. upphovsrättslagen av den 8 juli 1961 (404/61), sådant det lyder i lag
av den 24 mars 1995 (446/95), som följer:

47 §

Om en anordning som avses i 46 § inom
där angiven tid direkt eller indirekt används
vid radio- eller televisionsutsändningar eller
vid något annat offentligt framförande, skall
ersättning betalas till producenten och till
den utövande konstnär vars framförande har
tagits upp på anordningen. Om flera konst-
närer har samverkat vid framförandet, kan
de endast tillsammans göra sin rätt gällande.
En utövande konstnär och en producent kan
göra sina rättigheter gällande endast genom

att framställa sina krav samtidigt. Görs rät-
ten gällande genom förmedling av en orga-
nisation som företräder ett flertal finska ut-
övande konstnärer eller producenter, förfäl-
ler den utövande konstnärens eller producen-
tens rätt till ersättning, om inte ett yrkande
på ersättning bevisligen har framställts hos
organisationen inom tre år efter utgången av
det kalenderår då utnyttjandet ägde rum.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 11 oktober 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Claes Andersson

Lag

om ändring av 47 § upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 47 § 1 mom. upphovsrättslagen av den 8 juli 1961 (404/61), sådant det lyder i lag av den 24 mars 1995 (446/95), som följer:

Gällande lydelse

47 §

Om en anordning som avses i 46 § inom där angiven tid används vid radio- eller televisionsutsändningar eller vid något annat offentligt framförande, skall ersättning betalas till producenten och till den utövande konstnär vars framförande har tagits upp på anordningen. Om flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan de endast tillsammans göra sin rätt gällande. En utövande konstnär och en producent kan göra sina rättigheter gällande endast genom att framställa sina krav samtidigt. Görs rätten gällande genom förmedling av en organisation som företräder ett flertal finska utövande konstnärer eller producenter, förfaller den utövande konstnärens eller producentens rätt till ersättning, om inte ett yrkande på ersättning bevisligen har framställts hos organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då utnyttjandet ägde rum.

Föreslagen lydelse

47 §

Om en anordning som avses i 46 § inom där angiven tid *direkt eller indirekt* används vid radio- eller televisionsutsändningar eller vid något annat offentligt framförande, skall ersättning betalas till producenten och till den utövande konstnär vars framförande har tagits upp på anordningen. Om flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan de endast tillsammans göra sin rätt gällande. En utövande konstnär och en producent kan göra sina rättigheter gällande endast genom att framställa sina krav samtidigt. Görs rätten gällande genom förmedling av en organisation som företräder ett flertal finska utövande konstnärer eller producenter, förfaller den utövande konstnärens eller producentens rätt till ersättning, om inte ett yrkande på ersättning bevisligen har framställts hos organisationen inom tre år efter utgången av det kalenderår då utnyttjandet ägde rum.

Denna lag träder i kraft den 199 .